

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 427

Nota Kioskplaats te Hoboken (Antwerpen)

Programma van Maatregelen

LOGAN MARGARET

CATTRYSSE ALEXANDER

JANSSENS DAVID

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2019
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Claeys Simon
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

Inhoudsopgave

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 427	1
Nota Kioskplaats te Hoboken (Antwerpen).....	1
Programma van Maatregelen	1
LOGAN MARGARET.....	1
CATTRYSSE ALEXANDER	1
JANSSENS DAVID	1
Inhoudsopgave	- 3 -
1 Gemotiveerd advies.....	- 4 -
2 Programma van maatregelen.....	- 5 -
2.1 Administratieve gegevens	- 5 -
2.2 Aanleiding van het vooronderzoek	- 10 -
2.3 Resultaten van het bureauonderzoek en proefsleuvenonderzoek.....	- 10 -
2.4 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	- 11 -
2.5 Onderzoeksstrategie en -methodes	- 12 -
3 Programma Van Maatregelen Behoud in Situ.....	- 13 -
3.1.1 Strategie voor behoud in situ	- 20 -
3.1.2 Technische vereisten aan de uitvoeringswijze	- 20 -
3.1.3 Noodzakelijke competenties aannemer en risicofactoren	- 21 -
3.2 Afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	- 22 -
4 Besluit	- 23 -
5 Lijst van figuren	- 24 -
6 Bijlagen	- 25 -

1 Gemotiveerd advies

Het programma van maatregelen geeft een gemotiveerd advies voor het al dan niet moeten nemen van maatregelen voor de omgang met archeologisch erfgoed bij bodemingrepen. Het beschrijft de aard van deze maatregelen en de uitvoeringswijze van eventuele maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van de bureaustudie en de prospectie met ingreep in de bodem.

Riolerings- en bestratingswerken, naast de vernieuwing van de tramsporen, zijn gepland in de dorpskern van Hoboken (deelgemeente van Antwerpen), door de opdrachtgever Aquafin nv. De geplande werken bevinden zich van de Kioskplaats tot aan de Kapelstraat, de Antwerpsesteenweg tot aan de d'Urselstraat en in de d'Urselstraat zelf. Een deel van het projectgebied bevindt zich op het terrein van de Onze-Lieve-Vrouwkerk, op perceel 309D. Dit deel heeft een oppervlakte van 5200 m². Op basis van de historische en cartografische gegevens kan geen beslissende uitspraak gedaan worden over de eventuele aanwezigheid van archeologische resten binnen de contouren van dit projectgebied. Wel toonde het bureauonderzoek aan dat de verwachtingen voor het aantreffen van archeologische sites reëel is.

Het vaststellen van archeologisch erfgoed op de site diende te gebeuren door middel van een prospectie met ingreep in de bodem; zijnde de meest wenselijke, nuttige en volledige methodiek voor het vaststellen van het archeologisch erfgoed in dit specifieke dossier.

Tijdens het uitvoeren van het proefsleuvenonderzoek werden 39 inhumatiegraven geregistreerd evenals grafgiften, restanten van kisten, en menselijke resten. Opmerkelijk was de begraving in noord-zuid richting die volgens de Christelijke traditie afwijkend is.

De geplande ingrepen hadden in navolging van de originele inplantingsplannen een impact op het bodemarchief tot op een diepte van 1 tot 3m. Echter, om de impact op het bodemarchief te beperken werden de plannen aangepast. In navolging van aangepaste plannen zal de impact zich beperken tot op een geringe diepte van ca. 60cm-MV tot 70cm-MV. Aan de hand van het proefsleuvenonderzoek kon worden bepaald dat de relevante archeologische laag zich op een diepte van ca. 1m-MV (noordelijke werkput) tot 1.3m-MV (zuidelijke werkput) bevindt. De gemaakte aanpassingen laten toe de gekende archeologische waarden in-situ te bewaren voor de volgende generaties. Een bijhorend programma van maatregelen voor in situ bewaring wordt hiervoor opgesteld.

2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode	2019D257										
Site	Kioskplaats-Hoboken (Antwerpen)										
Projectsigle ADEDE	HOB-KIO										
Ligging	Kioskplaats, 2660 Antwerpen										
Bounding Box	<table> <thead> <tr> <th>X</th> <th>Y</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>148680,94639</td> <td>207513,444823</td> </tr> <tr> <td>148796,985103</td> <td>207529,072789</td> </tr> <tr> <td>148830,217487</td> <td>207282,320073</td> </tr> <tr> <td>148714,178774</td> <td>207266,692107</td> </tr> </tbody> </table>	X	Y	148680,94639	207513,444823	148796,985103	207529,072789	148830,217487	207282,320073	148714,178774	207266,692107
X	Y										
148680,94639	207513,444823										
148796,985103	207529,072789										
148830,217487	207282,320073										
148714,178774	207266,692107										
Topografische kaart	Zie plannr. 1										
Kadaster	Hoboken, perceel 309D Zie plannummer 3										
Soort onderzoek	Proefsleuvenonderzoek										
Aard van de vervolgwerven	Riolerings-, bestratingswerken, vernieuwing van tramsporen										
Uitvoerder	ADEDE bvba										
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058										
Erkend archeoloog	Claeys Simon 2017/00184 Cattrysse Alexander 2017/00187										
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba										
Bibliografische referentie	Logan, M., 2019, Archeologienota 427 Kioskplaats te Hoboken (ANT), ADEDE Archeologisch Rapport 427, Gent.										
Grootte projectgebied	15500 m ² / 5200 m ²										
Periode uitvoering	Mei 2019										
Thermen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem, proefsleuvenonderzoek										
Verstoorde zones	Geen										

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Kioskplaats-Hoboken

Topografische kaart

2019D257

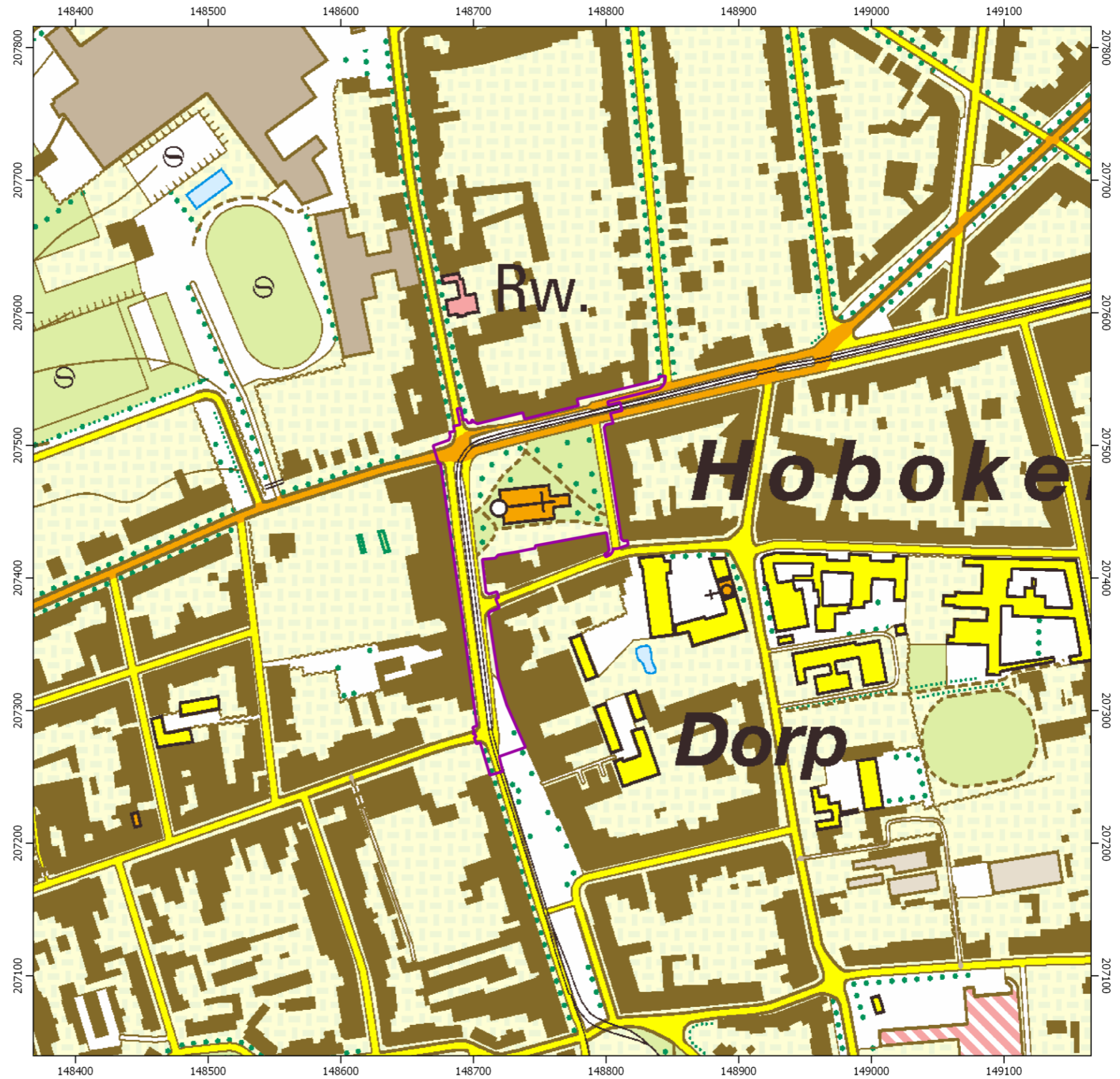
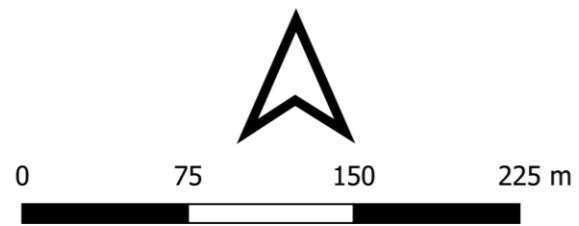
Bron; Lambert 72

7/5/2019

Aangemaakt m.b.h. QGIS

Legend

 Projectgebied

Kioskplaats-Hoboken

Orthofoto 2018

2019D257

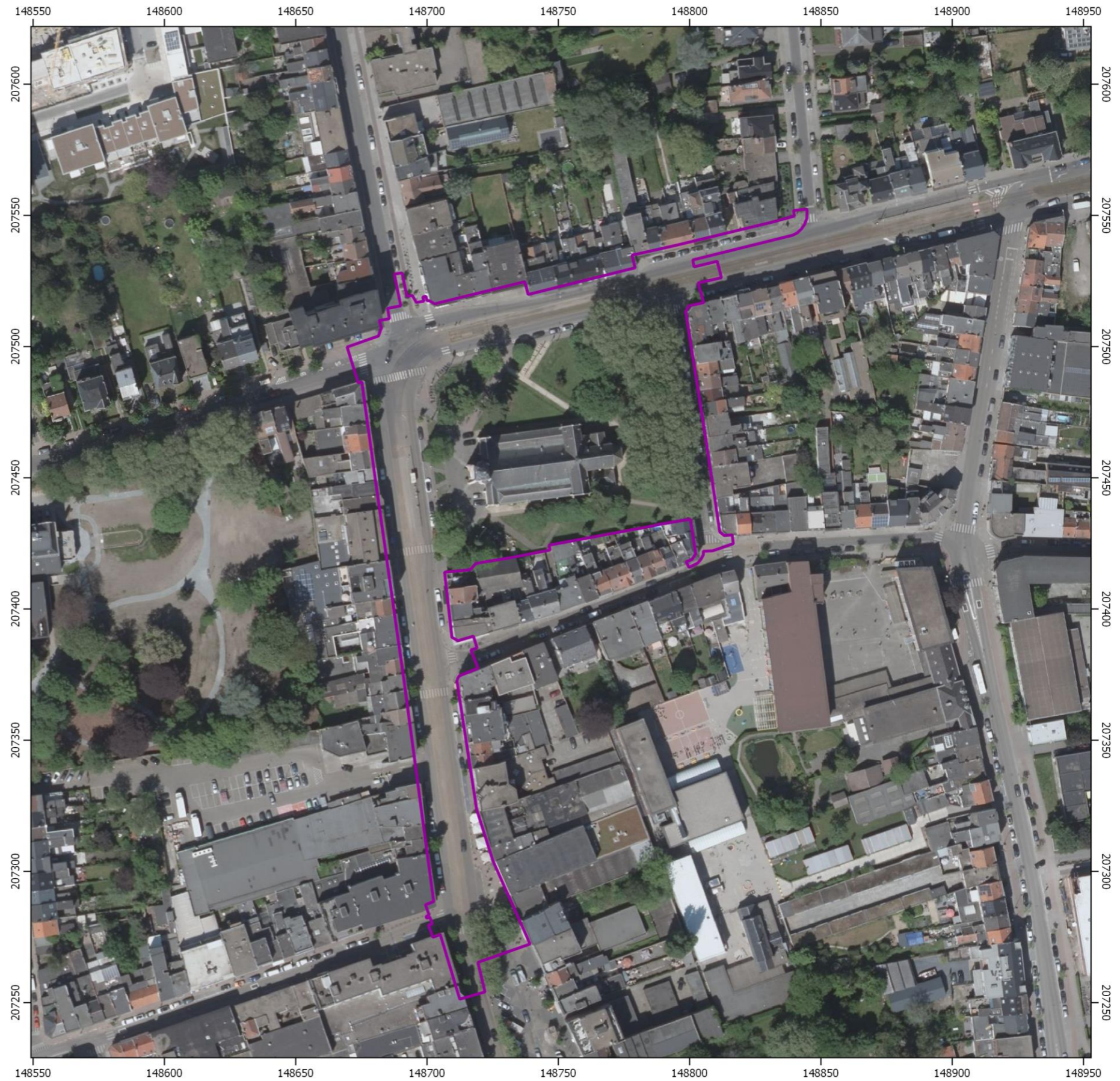
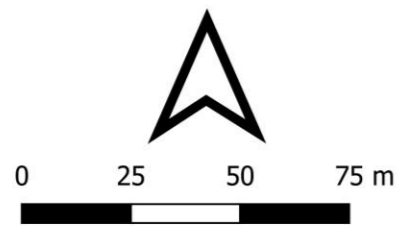
Bron; Lambert 72

7/5/2019

Aangemaakt m.b.h. QGIS

Legend

 Projectgebied

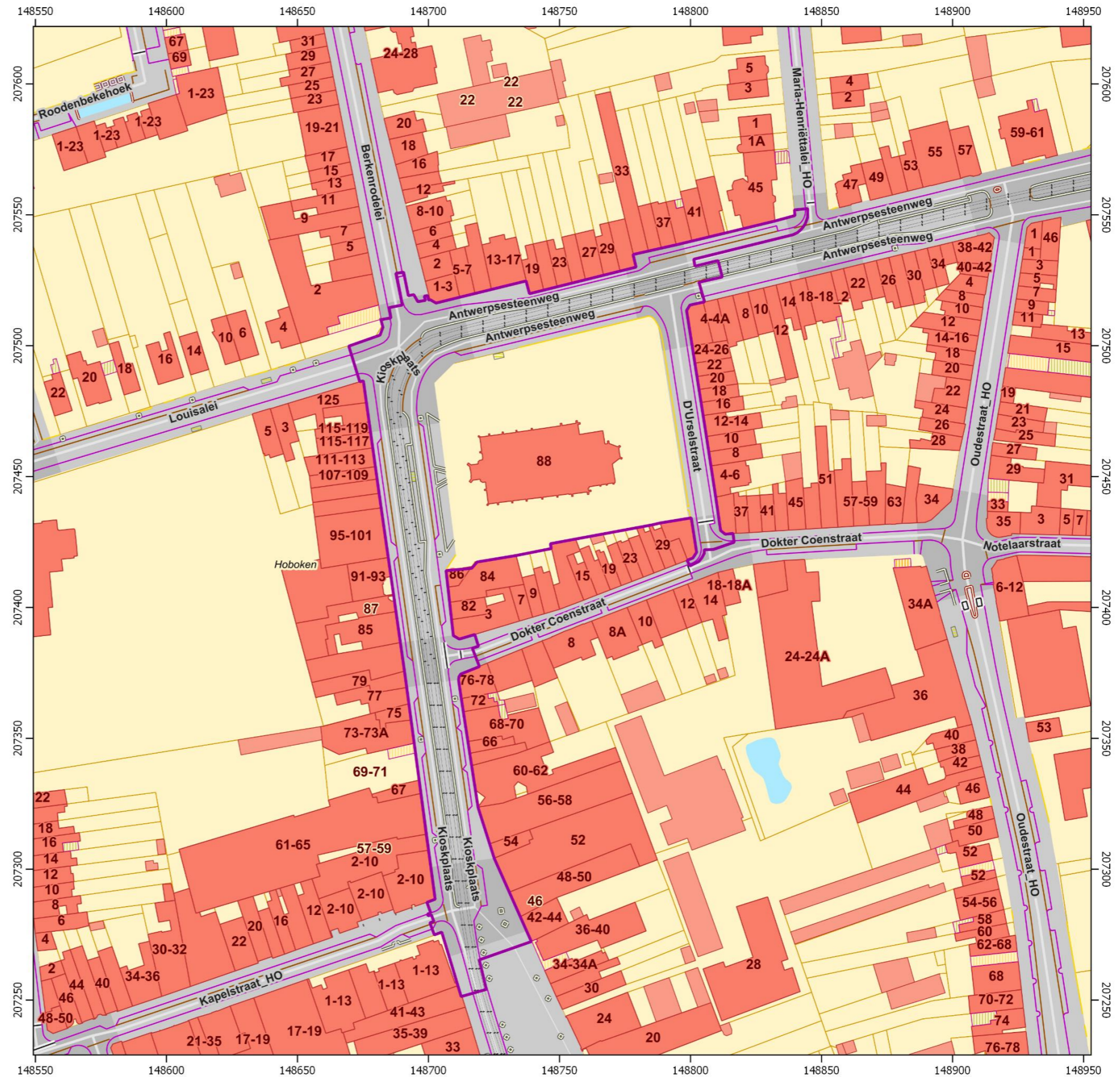
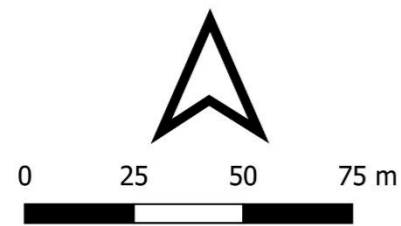

Kioskplaats-Hoboken

GRB	
2019D257	Bron; Lambert 72
7/5/2019	Aangemaakt m.b.h. QGIS

Legend

Projectgebied

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Kioskplaats-Hoboken

Geplande Werken

2019D257

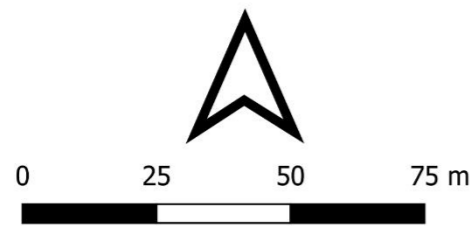
Bron; Lambert 72

7/5/2019

Aangemaakt m.b.h. QGIS

Legend

- Projectgebied
- Geplande Werken**
- Riolering
- Ingrep kerkdomein

2.2 Aanleiding van het vooronderzoek

De totale oppervlakte van de geplande ingreep in de bodem beslaat 1000m² of meer en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

Naar aanleiding van de gecombineerde resultaten van het bureauonderzoek en het proefsleuvenonderzoek werd besloten over te gaan tot een opgraving alvorens met de werken waarvoor deze vergunning vereist was aan te kunnen vangen.

2.3 Resultaten van het bureauonderzoek en proefsleuvenonderzoek

Het doel van de archeologienota was het onderzoeken van het kennispotentieel van de site Kioskplaats-Hoboken, en hierbij de impact van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief in te schatten. Binnen het onderzoeksgebied staan riolerings-, bestratingswerken, en een vernieuwing van de tramsporen gepland. Deze werken hebben een negatieve impact op de aanwezige archeologische restanten. Het grotere, maatschappelijke doel is de nodige maatregelen (Programma van Maatregelen) aan te bevelen om de aanwezige archeologische en historische kennis voor de volgende generaties te bewaren.

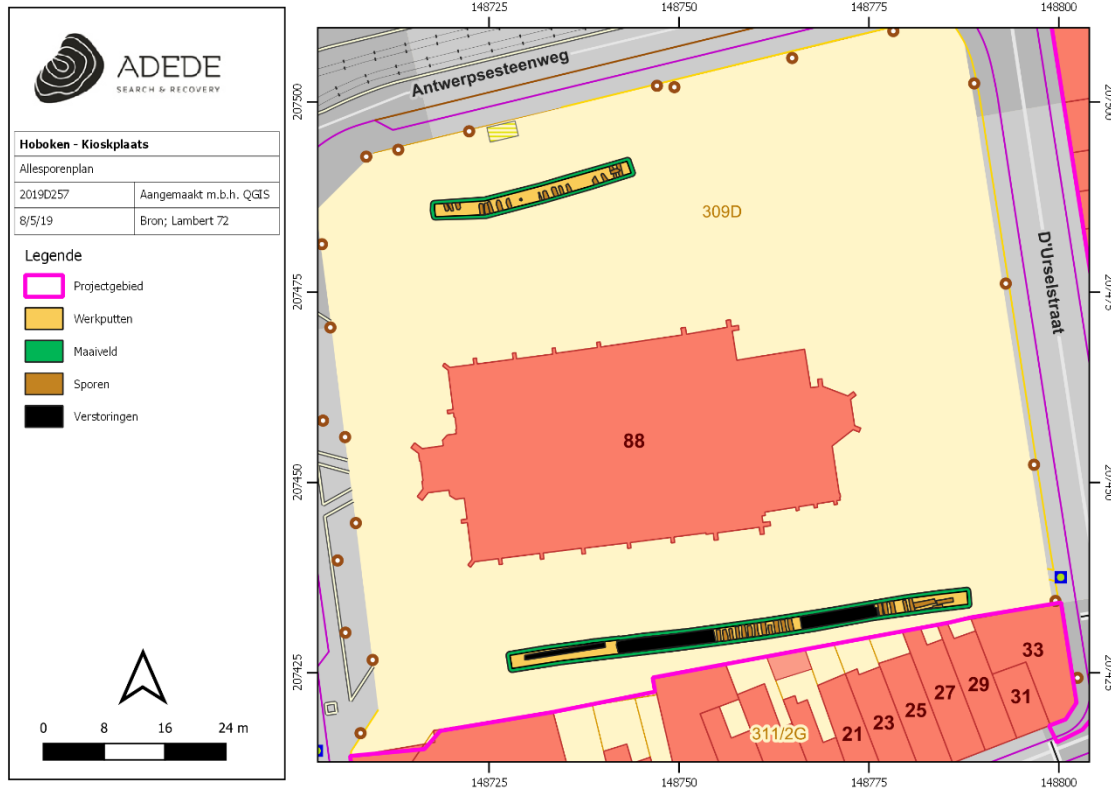
Met dit doel voor ogen werd een onderzoek uitgevoerd van een selectie van publiek beschikbare geologische, historische en archeologische data, zoals kaartenmateriaal en literatuur. Het onderzoeksgebied bevindt zich in het dorpscentrum van Hoboken. Al minstens in de 16e eeuw is er een kerk op de site van Onze-Lieve-Vrouwkerk en in de 17e eeuw toont de Ferrariskaart een driebeukige kruiskerk met afgerond koor en diverse sacristieën, het gebied rond de kerk wordt gebruikt als begraafplaats. De Vandermaelenkaart uit het midden van de 19de eeuw geeft aan dat het kerkareaal nog steeds in gebruik is als begraafplaats. De begraafplaats blijft in gebruik tot 1913 (Dierckx 1954).¹

Het bureauonderzoek toonde duidelijk aan dat er grote kans bestaat dat er grafresten worden gevonden op het kerkhof van de Onze-Lieve-Vrouwkerk. Dit werd bevestigd tijdens het proefsleuvenonderzoek. 39 inhumatiegraven werden ontdekt in twee sleuven. De ontdekte sporen waren beperkt tot deze graven. Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn geen structuren aangetroffen. De graven bestonden grotendeels uit menselijke resten (botten), met verkleuring in de grond die het

---

¹ Laloo 2017

ene graf van het andere afscheiden. Soms waren houten resten van de kisten bewaard gebleven. Een aantal vondsten werden tijdens het proefsleuvenonderzoek teruggevonden: een paternoster, enkele sierknoppen van kisten, een handvat van een grafkist, en een knop. Deze vondsten (de plastic knop, de bakelieten paternoster) dateren de graven relatief naar de 19de of 20ste eeuw.

Figuur 1. Allesporenplan van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek

De prospectie met ingreep in de bodem geeft een vrij duidelijk beeld van de bodemopbouw, de bewaring van de archeologische sporen, de densiteit aan archeologische sporen en de aard van de archeologische sporen.

2.4 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Op basis van de sporen die tijdens het proefsleuvenonderzoek aangetroffen waren, kunnen de volgende onderzoeksvragen voor het vervolgonderzoek, indien binnen deze locatie ooit toekomstige ingrepen plaatsvinden op een grotere diepte dan de huidige 70cm, worden geformuleerd:

- *Welke soorten graven zijn er? Hoeveel, en wat zijn hun dimensies?*
- *Is er meer dan één laag graven aanwezig?*
- *Kunnen de oversnijdingen verklaard worden?*
- *Kunnen de graven gedateerd worden? Zo ja, kan een chronologie worden vastgesteld?*

- Betreft het een laatste fase of is er een demografische opbouw van het kerkhof door de tijd heen vast te stellen?
- *Vertonen de menselijke resten enige uitzonderlijke kenmerken, is er een aanwijzing van de doodsoorzaak?*
- *Kan er een verklaring gegeven worden voor de oriëntatie van de graven?*
- *Kan de leeftijd/geslacht van de individuen worden vastgesteld? Kan er een verklaring worden afgelegd over begrafenispraktijken?*
- *Wat vertellen de graven ons over de demografische ontwikkeling van Hoboken?*
- De verspreiding van graven binnen het kerkhof (zijn bepaalde zones intensiever gebruikt in bepaalde perioden).
- Is er een mate van verschil in sociale status van de overledenen?
- Zijn er eventuele ziektes en andere aandoeningen van de overledenen?
- Zijn er resten van afbakening(en) van de begraafplaats aanwezig? Zo ja, hoe zien deze eruit en treden in vorm dan wel in ruimte veranderingen op door de tijd heen?

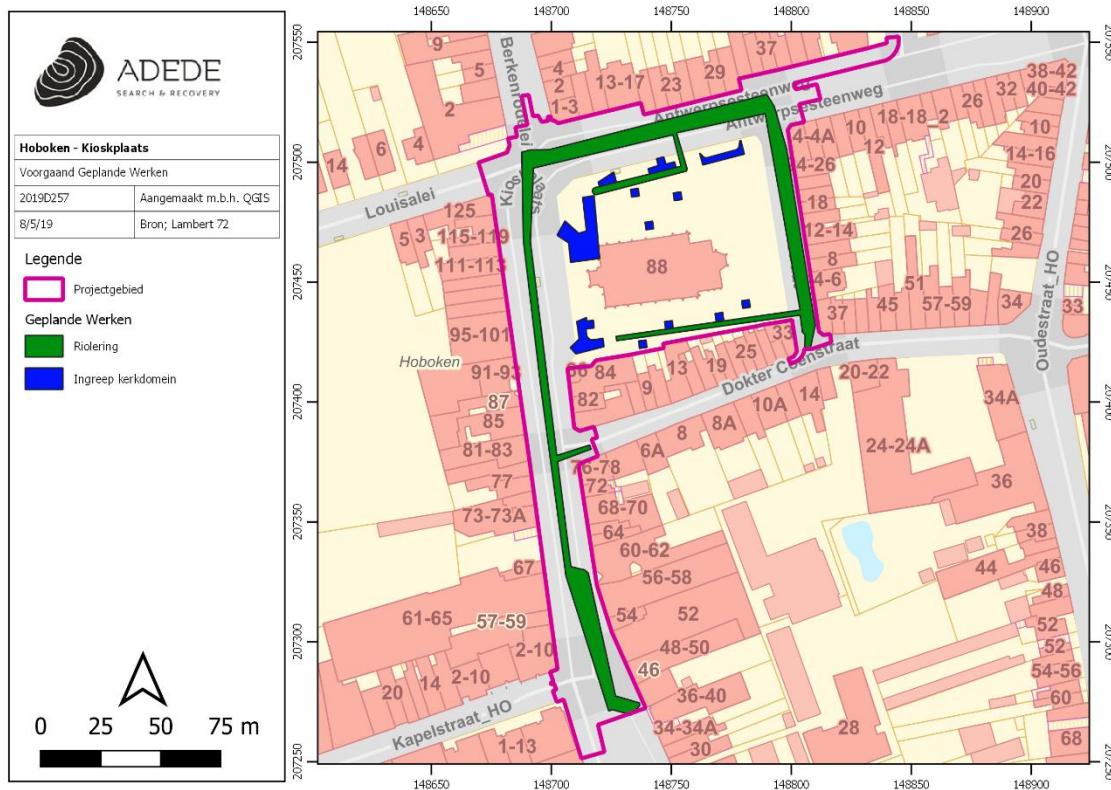
2.5 Onderzoeksstrategie en -methodes

Binnen het verslag van resultaten en bovenstaand gemotiveerd advies werd aangetoond dat het potentieel op waardevolle kenniswinst is aangetoond. Volgens §5.2 van de Code van de Goede Praktijk is verder onderzoek dan ook aangewezen, indien een behoud in situ niet mogelijk is. Op basis van de Impactbepaling in het Verslag van Resultaten is een bewaring in situ echter mogelijk met het oog op bewaring voor onderzoek in een verdere toekomst. Dit omwille van een wijziging in uitvoering waarbij de archeologische lagen en restanten gevrijwaard kunnen blijven.

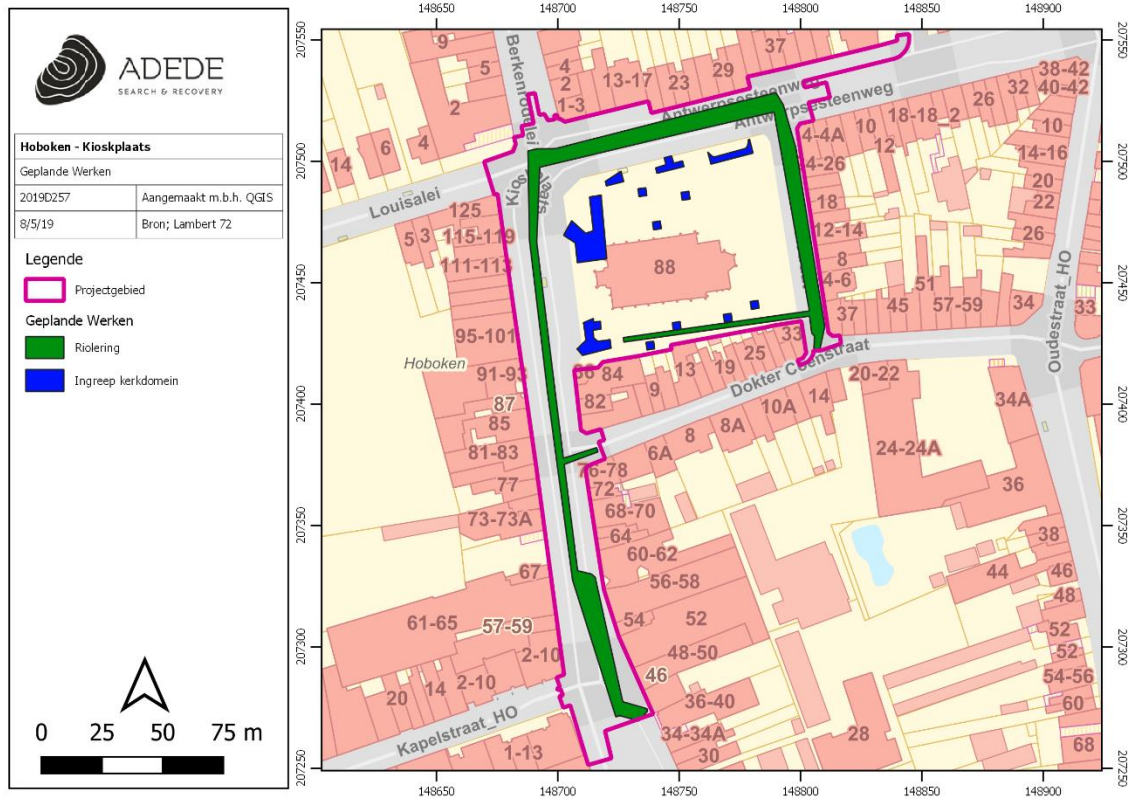
Verdere maatregelen inzake archeologisch onderzoek worden dan ook -conform de Code van de Goede Praktijk §12.6- in onderstaand hoofdstuk besproken.

3 Programma Van Maatregelen Behoud in Situ

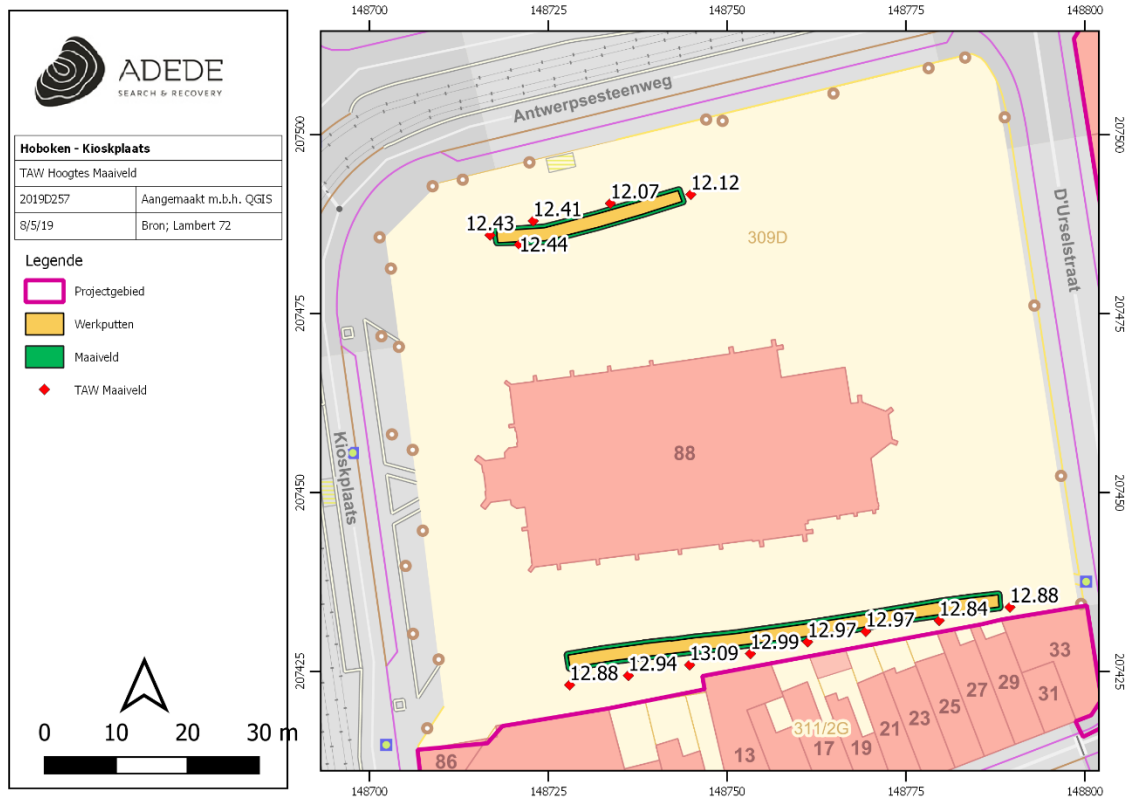
Op basis van de aangetroffen resten en de geplande werken wordt een bewaring in-situ geadviseerd voor alle werken binnen de zones aangegeven op Figuur 6. De geplande werken zijn gewijzigd in de periode tussen de uitvoering van de proefsleuven en het schrijven van het verslag van resultaten. De oorspronkelijk geplande werken omvatten rioleringswerken tot een diepte van 1 tot 3 meter in het noordelijke deel van het projectgebied, vandaar dat hier een sleuf gepland werd. Figuur 2 toont de voorgaand geplande werken, die werden gebruikt om het proefsleuvenonderzoek te plannen. Figuur 3 toont de huidige geplande werken, die niet langer een ingreep in de bodem tot een diepte van 3m in het noorden omvatten. Verder werd, met het oog op het beperken van de impact op het bodemarchief, de diepte van alle resterende ingrepen op het terrein beperkt tot 60 - 70cm-MV, dit waar de archeologische laag tijdens de uitvoering van het proefsleuvenonderzoek werd aangetroffen op een diepte van 1m-MV (noordelijke werkput) tot 1.3m-MV (zuidelijke werkput) (zie Figuur 4 en 5) zodoende voldoende buffer kan gegarandeerd worden.

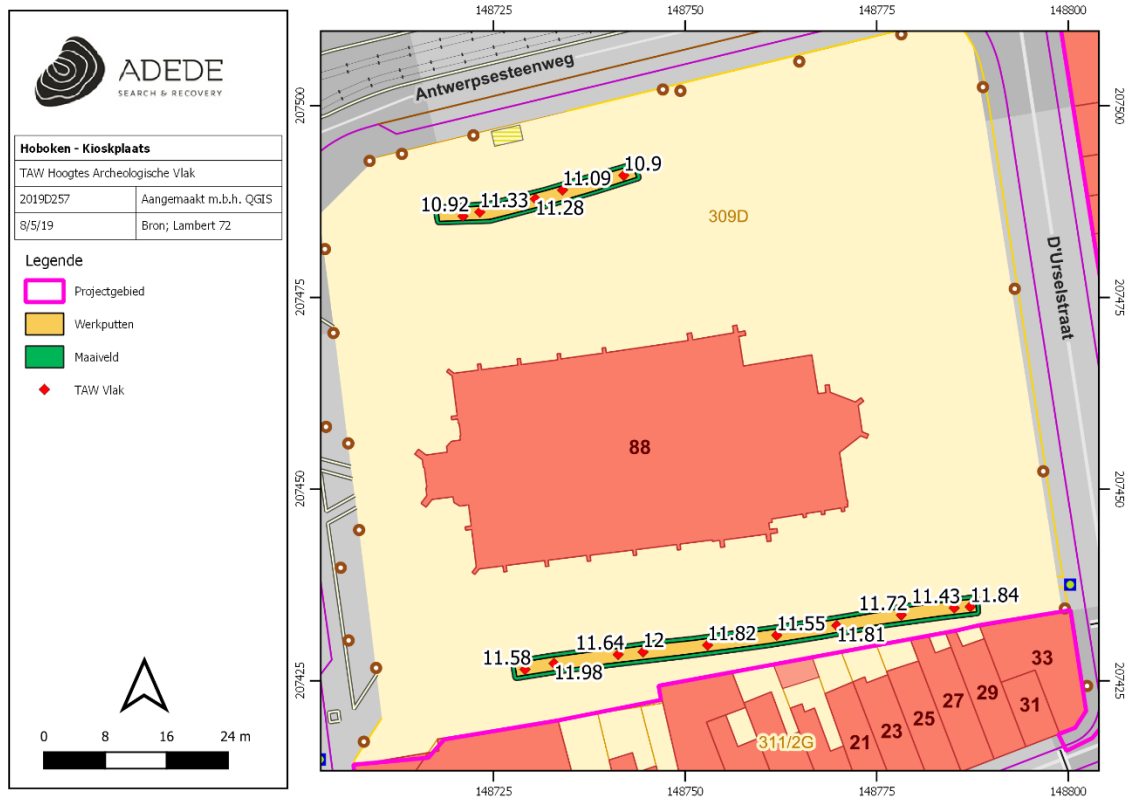
Figuur 2. Voorgaand geplande werken

Figuur 3. Huidige geplande werken

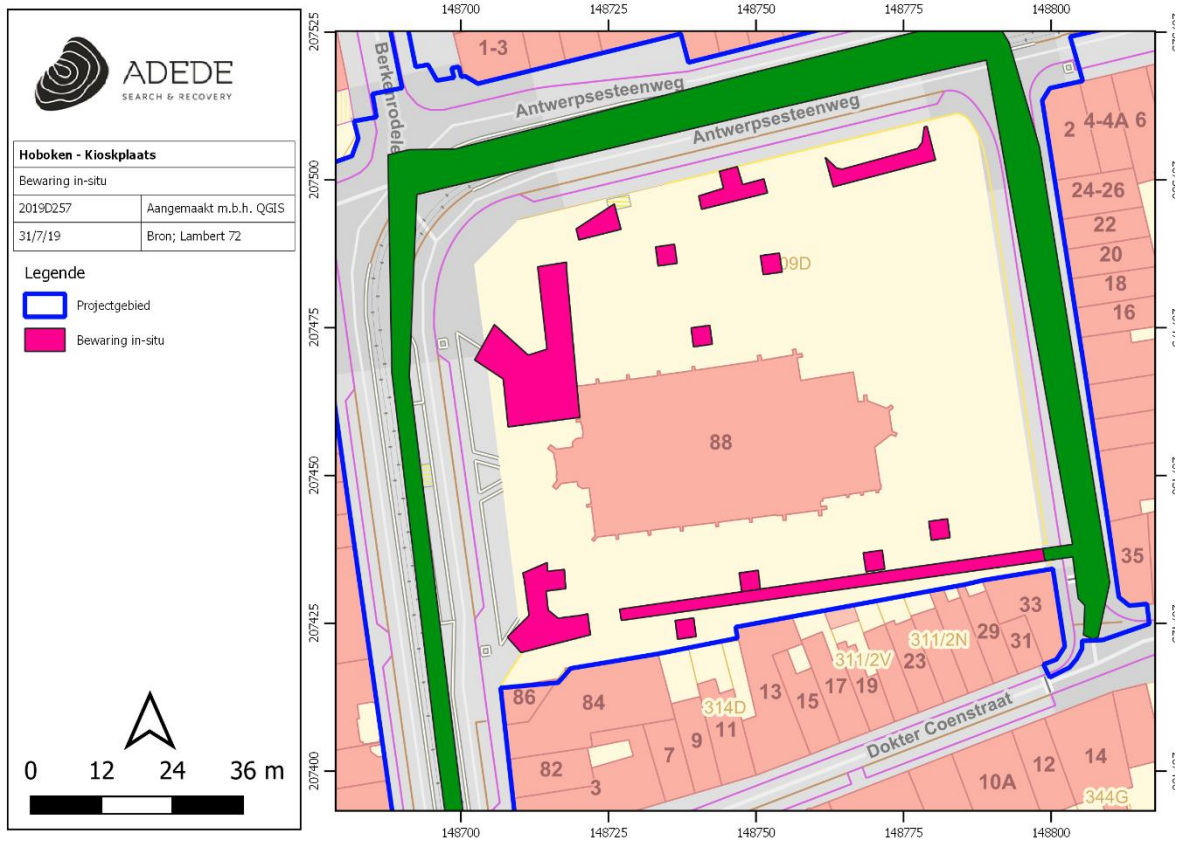
Figuur 4. TAW Hoogtes op het maaiveld binnen het projectgebied.

Figuur 5. TAW Hoogtes van het archeologische vlak.

De aannemer dient er op toe te zien dat deze maximale diepte van 70cm-MV wordt aangehouden om een voldoende buffer over te houden zodat het plaatselijke bodemarchief en de gekende archeologische waarden niet worden verstoord.

Figuur 6. Zones voor bewaring in-situ.

Polygon_ID	ID	X_Lam72	Y_Lam72
0	1	148798.6	207437.6
0	2	148798.9	207435.5
0	3	148727.2	207425.5
0	4	148726.9	207427.4
0	5	148798.6	207437.6
0	6	148739.8	207422.7
0	7	148736.7	207422.3
0	8	148736.3	207425.4
0	9	148739.4	207425.9
0	10	148739.8	207422.7
1	11	148750.7	207430.8
1	12	148747.6	207430.3
1	13	148747.1	207433.5
1	14	148750.4	207433.9
1	15	148750.7	207430.8
2	16	148714.6	207435.2
2	17	148714.7	207433.8
2	18	148717.5	207434.1
2	19	148717.7	207430.9
2	20	148714.4	207430.4
2	21	148714.8	207427.2
2	22	148716.4	207425.8
2	23	148720.3	207426.3
2	24	148721.5	207426.6
2	25	148721.9	207423
2	26	148710.2	207420
2	27	148707.8	207422.7
2	28	148711.5	207426.3
2	29	148710.7	207432.5
2	30	148710.5	207433.5
2	31	148714.6	207435.2
3	32	148771.8	207434.1
3	33	148768.6	207433.7
3	34	148768.2	207436.9
3	35	148771.4	207437.3
3	36	148771.8	207434.1
4	37	148782.9	207439.5
4	38	148779.7	207439
4	39	148779.3	207442.2
4	40	148782.4	207442.6
4	41	148782.9	207439.5
5	42	148742.6	207472.2
5	43	148739.4	207471.8
5	44	148739	207475

5	45	148742.2	207475.4
5	46	148742.6	207472.2
6	47	148717.9	207485
6	48	148720.1	207459.8
6	49	148708	207458.2
6	50	148707.2	207466.3
6	51	148702.3	207469.5
6	52	148705.6	207475.5
6	53	148711.4	207470.3
6	54	148714.6	207471.4
6	55	148713	207485.3
6	56	148717.9	207486.1
6	57	148717.9	207485
7	58	148754.4	207484.4
7	59	148751.2	207484
7	60	148750.7	207487.2
7	61	148753.9	207487.6
7	62	148754.4	207484.4
8	63	148736.6	207485.9
8	64	148733.4	207485.4
8	65	148733	207488.7
8	66	148736.2	207489.1
8	67	148736.6	207485.9
9	68	148727.1	207491.6
9	69	148720	207489.8
9	70	148719.5	207491.7
9	71	148726	207495.9
9	72	148727.1	207491.6
10	73	148746.8	207502.2
10	74	148747.7	207499.2
10	75	148751.3	207500.2
10	76	148751.9	207497.8
10	77	148740.8	207495
10	78	148740.7	207495.3
10	79	148740.3	207497.3
10	80	148744.5	207498.6
10	81	148743.8	207501.4
10	82	148746.8	207502.2
11	83	148780.4	207503.4
11	84	148763.1	207498.8
11	85	148761.7	207503.8
11	86	148763.6	207502
11	87	148764.6	207501.8
11	88	148777.4	207505.3
11	89	148778.1	207506.3

11	90	148778.5	207508.9
11	91	148779	207509
11	92	148780.4	207503.4

Tabel 1. Afbakening van de zones voor in situ bewaring.

3.1.1 Strategie voor behoud in situ

Ten einde een Behoud in Situ te kunnen garanderen werd door de opdrachtgevers besloten om de ingrepen in diepte aan te passen. Aangezien het archeologische niveau werd vastgesteld op een diepte van ca. 1,30 meter in het zuidwesten en 1,43 meter in het zuidoosten werd besloten om de riolering minder diep aan te leggen dan oorspronkelijk voorzien werd. De planwijzigingen hadden in dat er gewerkt wordt tot een diepte van 70cm ten opzichte van het huidige maaiveld in het zuidwesten en 60cm in het zuidoosten. Zo wordt een buffer gegarandeerd van ca. 62-80cm.

De noordelijke riolering wordt niet aangelegd waardoor in deze zone geen ingrepen in de bodem zullen gebeuren. Een planwijziging ifv. Het behoud in situ wordt in bijlage van het PVM toegevoegd onder Hoofdstuk 6

3.1.2 Technische vereisten aan de uitvoeringswijze

Voor het aanleggen van de riolering zal een sleuf gegraven worden tot een diepte van 70cm in het zuidwesten en 60 cm in het zuidoosten. Daarna wordt de riolering geplaatst en de sleuf gedicht. Aangezien de geplande werken geen bedreiging vormen voor de archeologische sporen, dienen er geen specifieke technische vereisten te worden opgesteld.

Ook ter hoogte van de aanleg van de plantenbakken dient de uitvoering plaats te vinden zoals voorgesteld is in de wijzigingen. Dit betekent dat de aanleg van de plantenbakken niet dieper mogen reiken dan de voorgestelde 60 cm ter hoogte van de wortelgeleidingspanelen zoals in het gewijzigde plan wordt aangegeven.

De verbreding van het kerkplein zal volgens de gewijzigde plannen geen verstoring veroorzaken door zijn 13cm dikke kasseien bovenop een zandfundering van ca. 7.5cm. Ter hoogte van de trottoirband zal tot zo'n 70cm diep bereikt worden.

Het is belangrijk dat de huidige (gewijzigde) plannen van toepassing blijven en dat er niet dieper wordt uitgegraven dan aangegeven.

3.1.3 Noodzakelijke competenties aannemer en risicofactoren

De aannemer dient er op toe te zien dat deze maximale diepte van 70cm-MV wordt aangehouden om een voldoende buffer over te houden zodat het plaatselijke bodemarchief en de gekende archeologische waarden niet worden verstoord. Het personeel dient niet over enige specifieke competenties te beschikken. Ze moeten boven beschreven eisen echter wel nauwgezet opvolgen.

Indien echter niet kan voldaan worden aan bovenstaande technische vereisten en men de aanleg van de riolering dieper zal laten geschieden dan de bovenbeschreven limieten, dient een erkend archeoloog betrokken te worden bij de werkzaamheden. Hij/zij dient een inschatting te maken van de werkzaamheden ifv. De vastgestelde archaeologica en gekoppeld aan de diepte van deze gewijzigde ingrepen.

Hoewel in werkput 1 waar de geplande ingrepen zullen plaatsvinden, geen skeletresten werden aangetroffen in de Ap horizont en dit enkel het geval was ter hoogte van werkput 2 in het noorden, dient er rekening gehouden te worden met volgende risicofactor. Met betrekking tot het aantreffen van losse vondsten van menselijke beenderen binnen de Ap laag werd advies ingewonnen bij de archeologische dienst van het Stad Antwerpen. Hier werd de volgende richtlijn meegegeven voor het behandelen van losse menselijke beenderen:

“De menselijke skeletresten worden niet als archeologische vondsten beschouwd”. Het gaat om beenderen in geroerde grond (van een geruimd kerkhof) die zich buiten de context van een begraving bevinden.

Bij uitgraving dienen de eventuele vondsten verzameld te worden en samen gehouden, verpakt in een zak en bewaard in een aparte box. Het inzamelen door de werfmedewerkers gebeurt neutraal en respectvol. Na afloop van de graafwerken wordt contact opgenomen met het Schoonselhof in functie van herbegraving.”

Deze maatregelen dienen per uitbreiding gehanteerd te worden voor eventuele toekomstige werkzaamheden die in de nabije omgeving van de kerk zullen worden uitgevoerd. Hezt archeologische vooronderzoek heeft de aanwezigheid van menselijke resten aangetoond, maar is er niet in geslaagd een afbakening/begrenzing van het oude kerkhof vast te stellen. Dit houdt in dat bij toekomstige werkzaamheden waarbij dieper zal gereikt worden dan 70cm steeds een erkend archeoloog dient betrokken te worden om een inschatting te maken van de geplande werkzaamheden ten opzichte van de geplande werkzaamheden en de impact ervan op de aanwezige archeologische restanten.

De Code van Goede Praktijk vermeldt onder hoofdstuk 8.6.1.8, 3^e lid: Voor menselijk beendermateriaal dat buiten stratigrafisch primaire positie niet-intentioneel werd bijgezet, moet geen skeletformulier ingevuld worden en dit beendermateriaal moet niet gedetailleerd geregistreerd te worden. Het beendermateriaal wordt wel ingezameld zoals een gewone vondst.

De registratie en staalname van bewaard kisthout gebeuren op dezelfde manier als constructiehout (zie hoofdstuk 8.6.1.6).

Aangezien het Programma Van Maatregelen een behoud in situ adviseert waarbij verder onderzoek niet aan de orde is, en in werkput 1 tijdens het vooronderzoek geen resten werden aangetroffen in de Ap laag, dient het verzamelen van eventuele beenderresten die worden aangetroffen te gebeuren als zijnde een toevalsvondstmelding, dit programma van maatregelen ontslaat de opdrachtgever, noch de aannemer van de geplande werken, niet van zijn verplichting om tijdens de bouwwerken rekening te houden met de wettelijke archeologische meldingsplecht.

3.2 Afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.

4 Besluit

Op basis van het beschikbare en geraadpleegde bronnenmateriaal kon binnen het bureauonderzoek met ID2874 de aan- of afwezigheid van een archeologische site of relevante archeologische overblijfselen binnen de contouren van het onderzoeksgebied niet met zekerheid worden aangetoond. Wel is het mogelijk om een archeologische verwachting naar voor te schuiven teneinde een antwoord te kunnen bieden op de gestelde onderzoeksvragen.

Het proefsleuvenonderzoek, uitgevoerd door ADEDE-bvba, onthulde tal van menselijke resten rond de kerk. Menselijke resten in de vorm van botten werden aangetroffen. 39 inhumatiegraven werden aangetroffen in de twee sleuven. Er werd onder andere een paternoster, een handvat van een doodskist, en plastic knop, en verschillende sierknoppen van doodskisten aangetroffen. Tijdens het onderzoek werden geen andere vondsten of structuren ontdekt. Deze vondsten kunnen worden gedateerd tot de tweede helft van de 20ste eeuw. De beschikbare informatie over het vanitassymbool op de doodskistgreep geeft een *terminus ante quem* van 1900.

De geplande werken zijn gewijzigd in de periode tussen de uitvoering van de proefsleuven en het schrijven van dit rapport. De oorspronkelijk geplande werken omvatten rioleringswerk tot een diepte van 1 tot 3 meter in het noordelijke deel van het projectgebied, vandaar dat er een sleuf gepland werd in deze zone. Verder onderzoek is niet langer nodig noch geadviseerd voor de noordkant van het kerkhof gezien hier geen grondingepen meer zullen plaatsvinden.

Aan de hand van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek werd tevens de inplantingsdiepte van de zuidelijke sleuf aangepast. De vloeilijn van de zuidelijke riolering werd nu aangepast naar 60cm-MV tot 68cm-MV. De verbreding van het kerkplein zal ingrepen kennen die variëren van ca. 20 cm tot zo'n 70cm. De inplanting van de plantenbakken werd gewijzigd zodat ingrepen plaatsvinden tot op een diepte van zo'n 60cm.

Gezien de aangetroffen archeologische laag zich op een diepte van ca. 1.3m-MV bevindt binnen de zone van de aanleg van de riolering wordt een behoud in-situ geadviseerd.

5 Lijst van figuren

Figuur 1. Allesporenplan van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek.....	- 11 -
Figuur 2. Voorgaand geplande werken	- 13 -
Figuur 3. Huidige geplande werken.....	- 14 -
Figuur 4. TAW Hoogtes op het maaiveld binnen het projectgebied.....	- 15 -
Figuur 5. TAW Hoogtes van het archeologische vlak.	- 16 -
Figuur 6. Zones voor bewaring in-situ.	- 17 -

6 Bijlagen
